

ชื่อเรื่องการค้นคว้าแบบอิสระ ปัจจัยที่มีผลต่อการเปลี่ยนแปลงพิธีกรรมการเกษตรของชุมชน
ไทลื้อ บ้านท่าหล่ม ตำบลทานตะวัน อำเภอพาน
จังหวัดเชียงราย

ชื่อผู้เขียน นางสาวพวงผกา วรรณคำ

ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการจัดการมนุษย์กับสิ่งแวดล้อม

คณะกรรมการสอบการค้นคว้าแบบอิสระ

อาจารย์ถวัลย์	วรชัย	ประธานกรรมการ
รองศาสตราจารย์สมหมาย	เปรมจิตต์	กรรมการ
ผู้ช่วยศาสตราจารย์ถัดดา	รุ่งวิสัย	กรรมการ

บทคัดย่อ

การค้นคว้าแบบอิสระครั้งนี้ มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาปัจจัยที่มีผลต่อการเปลี่ยนแปลงพิธีกรรมการเกษตร และศึกษารูปแบบพิธีกรรมที่เหมาะสม ต่อการจัดการทรัพยากรในบ้านท่าหล่ม ตำบลทานตะวัน อำเภอพาน จังหวัดเชียงราย การศึกษาครั้งนี้เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ โดยใช้แบบสอบถามทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม เกี่ยวกับนโยบายทางเศรษฐกิจและสังคมของรัฐ และแบบสอบถามเกี่ยวกับพิธีกรรมการเกษตรที่เกษตรกรปฏิบัติโดยใช้กลุ่มตัวอย่าง 106 คน เป็นบุคคลทั่วไป 74 คน บุคคลที่มีบทบาทในชุมชน 32 คน นอกจากนั้นยังรวบรวมงานวิจัยวิทยานิพนธ์สิ่งพิมพ์ที่เกี่ยวข้อง สังกัดแบบมีส่วนร่วม การสนทนาเป็นกลุ่ม แล้วนำข้อมูลมาวิเคราะห์ถึงปัจจัยที่มีผลต่อการเปลี่ยนแปลงพิธีกรรมการเกษตรตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบัน ผลการวิจัยสรุปได้ดังนี้

ปัจจัยที่เป็นเงื่อนไขแก่พิธีกรรมการเกษตร คือ

ปัจจัยในชุมชน ในเรื่องพิธีกรรมสิ่งศักดิ์สิทธิ์ก่อนการผลิต คือ การเลี้ยงผีฝ่าย แสกนา การบนเจ้าที่เจ้าทาง การขอขมาคุณ คือ ผู้ขวัญควาย ผู้ขวัญจรดไถ ในเรื่องการกระทำหลังการผลิต คือ การวางใบขนุน เอาข้าวแสด เอาข้าวใส่ยุ่งฉาง ทานข้าวใหม่ ทานข้าวสันบาตรและในเรื่องการกระทำหลังจากการจำหน่ายผลิต คือ การแก้บนเจ้าที่เจ้าทาง

ปัจจัยภายนอกชุมชน คือ นโยบายของรัฐทางด้านเศรษฐกิจ สังคมและเทคโนโลยี ที่เข้าสู่ชุมชน มีผลให้พิธีกรรมการเกษตร ลดลง เปลี่ยนแปลง เกิดใหม่ สูญสิ้น โดยทุกวันนี้ พิธีกรรมการเกษตรของเกษตรกรเหลือน้อยลง เมื่อเปรียบเทียบกับอดีตที่เคยปฏิบัติกันมาเป็นการ เลื่อมสลายทีละน้อยๆ ไม่ได้เป็นไปอย่างรวดเร็ว ซึ่งแสดงว่าเมื่อปัจจัยต่างๆ มาเกี่ยวข้องมากขึ้น โดยเฉพาะปัจจัยภายนอกชุมชนด้านเทคโนโลยี สังคม เศรษฐกิจ นโยบายรัฐมาเกี่ยวข้องด้วยแล้ว ความเชื่อเกี่ยวกับความศักดิ์สิทธิ์ของพิธีกรรม ได้เริ่มเจือจางลง

ผลการศึกษาครั้งนี้ คาดว่า จะได้เป็นประโยชน์ต่อบุคคลหน่วยงานต่างๆ ของรัฐ และผู้สนใจที่จะนำไปประกอบแนวทางการศึกษาและปฏิบัติต่อไป

Independent Study Title	Factors Contributing to Changes in Agricultural Rituals of Ban Tha Lom Tai Lue Community, Tambon Than Tawan, Amphoe Phan, Changwat Chiang Rai	
Author	Miss Puangpaka Wannakam	
M.A.	Man and Environment Management	
Examining Committee	Lecturer Laxmi Worachai	Chairman
	Assoc. Prof. Sommai Premchit	Member
	Asst. Prof. Ladda Rungvisai	Member

ABSTRACT

This independent study is designed to examine the factors which contribute to changes in agricultural rituals, and to figure out the rituals suitable for resource management in Ban Tha Lom, Tambon Than Tawan, Amphoe Phan, Changwat Chiang Rai. It is a qualitative research, for which data are collected through three types of questionnaire: the first deals with respondents' personal background, the second with the government socio-economic policy, and the third with agricultural rituals performed by farmers. The sampling cohort consists of 106 persons: 74 ordinary people and 32 persons playing some roles in the community. In addition, data collection is derived from other, researches, theses, printed matters, participant observation, and focus group discussion. The data are then analyzed in order to find out the factors contributing to agricultural ritual practices from the past to the present. And results of the study turned out as follows:

The community internal factor, which is related to fertility ritual prior to rice farming, includes the making of offerings to weir spirits, the plowing rite, and the expressing of the gratitude towards the benevolents like the water buffalo, the tiller, etc. And after harvest, the

ritual includes the placing of jackfruit leaf at the granary, the offering of new rice and so forth.

The community external factor involves the government socio-economic policy and technology introduced into community, thereby bringing about changes in agricultural rituals and the emergence and disappearance of such ceremonies. Nowadays, there is a gradual process of disappearance of the so-called rituals, which indicates that when the external factors such as technology, the government socio-economic policy, etc. have come to interfere with farming, the farmer's beliefs in efficacy of the rituals have begun to decline.

It is hoped that results of this study will be useful for authorities in various government agencies and for those who are interested in applying them to their study and implementation.

มหาวิทยาลัย
Chiang Mai University